

IUBIREA LUI DUMNEZEU, DREPTATEA LUI ȘI ÎNFRICOȘĂTOAREA JUDECATĂ DE APOI. *EX MEDITATIONIBUS PATRISTICIS*

Pr. asist. cercet. dr. Liviu PETCU
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

Everything that can be stated about God's infinite love is apodictically certain. God is not willing to rebuke, to punish as we might be tempted to imagine or to believe. He expects all of us with open arms, eagerly looking forward to be in communion with us, but He will never compel us to do so. He will respect our freedom. Where there is love, there is freedom. However, we all might be tempted at any time to presume upon God's goodness by sinning and believing that His forgiveness is ceaseless. It would be too inappropriate to believe this because by expecting ceaselessly His forgiveness, we would slip into more sins and passions. Therefore, starting from a series of texts of the Holy Fathers of the Church, I intend to emphasize both God's love, which is infinite, and His justice, which is full of goodness and accompanied by mercy. These two – love and justice – will be weighed in the balance on the day of God's dreadful judgment, a judgment that no one could escape.

Keywords: God, love, justice, mercy, Last Judgment, the Holy Fathers of the Church.

1. „Dreptatea lui Dumnezeu este bună și bunătatea Lui este dreaptă”

Toate scrierile sfinte care fac referire la vreunul sau mai multe atribute dumnezeiești, ne prezintă și o altă față sau însușire a Domnului: dreptatea Sa. Adică, „pe de o parte, Domnul Cel preamilos și iartă pe păcătoșii care se pocăiesc. Pe de altă parte, asta nu înseamnă însă că toți cei care nu s-au pocăit vor avea aceeași soartă cu cei care se pocăiesc. Altfel, Dumnezeu ar fi nedrept”¹. Este imperios necesar ca dragostea, bunătatea și mila Domnului

¹ Arhim. Vasilios Bacoianis, *Taine și descoperiri în Evangheliile duminicilor*, traducere din limba greacă de Pr. Șerban Tica, Editura Tabor, București, 2016, p. 55.

să ne conducă la adevărata căință, la schimbarea totală a vieții noastre, din rău în bine, și nu să ne fie temei de a ne cultiva vechile racile sufletești și a merge din rău în mai rău. De aceea, uneori, Dumnezeu pedepsește pe cei ce nu ascultă și-I calcă voia Lui cea sfântă, dar aceasta n-o face din răzbunare, ci din dorința de a-i îndrepta și de a-i aduce la Sine.

Dumnezeu este bun în El Însuși, dar, susține Clement Alexandrinul, „este drept din pricina noastră; iar aceasta pentru că este bun”². Astfel, întrebându-l un frumos joc de cuvinte, autorul subliniază totodată că dreptatea lui Dumnezeu este bună și bunătatea Lui este dreaptă³. În sprijinirea unei asemenea teze, scriitorul bisericesc Origen, cel care a lecturat întreaga literatură filosofică și științifică a grecilor, cu excepția operelor epicureilor și ateilor, de care s-a ferit, și cel căruia Eusebiu de Cezareea îi consacră chiar un întreg capitol din a sa *Istorie bisericească* și îl numește *Adamantios* sau *omul de oțel*⁴, concluzionează că Dumnezeu nu este bun fără să fie și drept, „după cum nu-i nici iute fără să fie bun. Căci dacă ar fi să fie numai bun fără să fie drept, n-am face decât să-L disprețuim pentru bunătatea Lui, iar dacă ar fi numai drept fără să fie bun, desigur că ne-am deznădăjdi pentru păcatele noastre. Dar, în realitate, în calitatea lui de Dumnezeu (căci prin convertire, noi alegem bunătatea Lui, iar când stăruim în păcat, asprimea Lui e categorică), El e în același timp și bun, și aspru”⁵. Acest comentariu al lui Origen era îndreptat în acea vreme împotriva marcioniștilor, care credeau că Dumnezeul Vechiului Testament este pedepsitor și răzbunător, iar Dumnezeul Noului Testament este bun, iubitor și iertător. Astfel, Origen subliniază că „nu din răutate a pedepsit Dumnezeu pe evrei, după cum nici din bunătate nu va cruța pe

² Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, cartea I, cap. IX, 88.2., traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în col. *PSB*, vol. 4, Editura IBMBOR, București, 1982, p. 217.

³ *Idem*, *Stromatele*, VI, cap. XIV, 109.5., traducere, cuvânt înainte, note și indici de Pr. D. Fecioru, în col. *PSB*, vol. 5, Editura IBMBOR, București, 1982, p. 446.

⁴ Arhid. prof. dr. Constantin Voicu și Pr. lect. dr. Lucian-Dumitru Colda, *Patrologie*, vol. I, Editura Basilica, București, 2015, p. 432.

⁵ Origen, *Omilia la Cartea Proorocului Ieremia*, omilia IV, cap. IV, traducere de Pr. prof. Teodor Bodogae, în col. *PSB*, vol. 6, Editura IBMBOR, București, 1981, p. 371.

creștini”⁶. Într-o altă operă, același autor este de părere că Dumnezeu săvârșește binele cu dreptate, dar pedepsește cu bunătate, „pentru că nici bunătatea fără dreptate și nici dreptatea fără bunătate nu pot indica vrednicia firii dumnezeiești”⁷.

Comentând stihul 4 al Psalmului 114, și anume: „Milostiv este Domnul și drept”, marele Sfânt Vasile al Cezareei Capadociei ne învață că „pretutindeni Scriptura unește dreptatea cu îndurările lui Dumnezeu, ca să ne învețe că nici mila lui Dumnezeu nu este lipsită de judecată și nici judecata nu este lipsită de milă. Dar chiar când miluiește, Dumnezeu măsoară celor drepti, cu judecată, îndurările Sale; iar când judecă, ne judecă, gândindu-Se la slăbiciunea noastră; și ne răsplătește mai mult cu iubirea Sa de oameni decât cu măsurarea cea deopotrivă”⁸.

Pentru marele profesor și vivificator al teologiei dogmatice și patristice, anume Părintele Dumitru Stăniloae, Dumnezeu nu este milostiv fără să fie și drept și nu e drept fără să fie și milostiv. „Dacă ar fi numai drept, Dumnezeu nu ar fi deplin liber; dacă ar fi numai milostiv, nu ar ține seama de eforturile umane și nu le-ar încuraja. Ființele umane ar fi readuse la starea unor receptacole pasive ale milei Lui. Lumea creată nu ar avea o realitatea adevărată, consistentă, și ființele umane nu ar putea crește prin efortul lor. Dumnezeu, drept, vrea pe de o parte ca toți să fie egali între ei, pe de alta, să le dea tuturor atât cât pot primi din fericirea Sa, în conformitate cu eforturile lor de care i-a făcut pe toți capabili după ce le-a dat El Însuși capacitatea de a putea primi la maximum din ceea ce pot primi făpturile”⁹.

⁶ Pr. Teodor Bodogae, notă de subsol explicativă, nr. 170, în col. *PSB*, vol. 6, p. 371.

⁷ Origen, *Despre principii*, Cartea a II-a, III, 5, traducere de Pr. prof. C. Galeriu, studiu introductiv și note de Pr. prof. T. Bodogae, în col. *PSB*, vol. 8, Editura IBMBOR, București, 1982, p. 138.

⁸ Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la Psalmi*, Omilia la Psalmul CXIV, III, traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în col. *PSB*, vol. 17, Editura IBMBOR, București, 1986, p. 342.

⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura IBMBOR, București, 1996, p. 172.

2. Judecătorul anunță Judecata nu atât ca să înfricoșeze, cât să responsabilizeze

În momentul judecății particulare, care, după cum spun Sfinții Părinți, se întâmplă la 40 de zile după ieșirea din trup a sufletului, credincioșii nu cunosc consecințele pe care, după moartea lor, cuvintele, îndemnul și faptele lor le vor avea asupra foștilor contemporani și a urmașilor lor, uneori chiar asupra generațiilor viitoare. În afară de aceasta, sentința dată acum afectează doar sufletul și starea lui, deși acesta a săvârșit binele sau răul dimpreună cu trupul. Astfel, Dumnezeu, în virtutea dreptății Sale, a rânduit, îndată după învierea morților, o nouă judecată care va avea caracter universal, solemn, public și definitiv.

După cum bunătatea și mila lui Dumnezeu este unită cu dreptatea Lui, El anunță iminența judecății Sale, tocmai pentru ca niciunul dintre oameni să nu poată obiecta că n-a știut din timp ce va urma după acest *curriculum vitae* pământesc și apoi, după învierea trupului, la Parusia Domnului Hristos. Judecata este anunțată nu atât ca să-i înfricoșeze pe oameni, cât mai ales să-i responsabilizeze.

Dacă certitudinea judecății finale a lui Dumnezeu, Care este atotștiutor și drept, este o încurajare pentru cei drepti, ea este totodată o atenționare și o amenințare pentru cei nedrepti. Hristos menționează despre existența iadului și despre pedepsele veșnice ale acestuia nu pentru a ne amenința cu aruncarea în iad, ci tocmai pentru a ne feri de chinurile groaznice ale acestuia, îndemnându-ne la cultivarea din belșug a binelui și la evitarea căii întunericului. Amintim, în acest sens, și de cele precizate de Sfântul Apostol Petru, care îndeamnă pe creștini să se ferească de păcate și să nu șovăie sau să nu se clatine în credință din cauza încercărilor prin care trec, și le amintește de responsabilitatea ce-i așteaptă pe toți la Judecata universală: „Dumnezeu știe să scape din încercări pe cei credincioși, iar pe cei nedrepti să-i păstreze, ca să fie pedepsiți în ziua judecății” (II Pt. 2, 9; 3, 7).

Sfinții Părinți au încercat să trezească și să cultive în credincioșii care le ascultau predicile ori le citeau scrierile conștiința și convingerea că, în ceea ce privește obstacolele urcușului duhovnicesc, care sunt patimile, oricât de grave și înrădăcinate ar fi în sufletele oamenilor, este cu puțință ca acestea să fie împiedicate și

chiar să fie eradicate definitiv. Unul din puternicele remedii ar fi și deasa meditare la ceasul Judecății. Aceasta îi ferește pe cei credincioși de multe căderi, de înrobirea viciilor, îi ajută în efortul de ridicare și îmbunătățire continuă, îi încurajează și-i face entuziaști în lucrarea virtuților, sprijinindu-le aspirațiile spre mai bine. Gândul la Judecata finală este un antidot potrivit oricărei patimi. Ideea aceasta este exprimată și de Sfântul Ioan Hrisostom, care, cu impetuozitatea unui temperament vulcanic, subliniază: „Patima necurată ne umple ea de arderile ei ucigătoare? Să ne gândim la aceste flăcări, la aceste grozave brațe ale iadului, la care ne dă judecata fără de nădejde și fără de ajutor. Dacă limba noastră se gândeste la oarecare ucidere de om împotriva aproapelui, scrâșnirea dinților celui pedepsit să ni se prezinte în mintea noastră. Sunt uri ucigașe, certuri nestăpânite care ne umplu și ne strică inima? Să ne gândim la fecioarele nebune osândite de Tribunalul cel minunat. Într-un cuvânt, să ne gândim că pentru plăceri de o zi, pentru bucurii fugare, noi ne pregătim rele de nereparat acolo unde totul este veșnic”¹⁰.

Deci, anunțarea judecății particulare și mai cu seamă a celei universale este menită să restabilească ordinea morală tulburată de rău și constituie pentru credincioși, dimpreună cu dragostea filială față de Părintele ceresc, cea mai puternică frână împotriva păcatului și un stimulent continuu al virtuții. Sfinții Părinți ne îndeamnă ca în fiecare zi și în fiecare ceas să avem înaintea ochilor scaunul de judecată al lui Hristos, întrebându-ne care sunt acele fapte care ne pot da îndrăznire înaintea lui Dumnezeu și care sunt cele care ne aduc osânda.

Însă această teamă de Judecată, și implicit de Dumnezeu Judecătorul, este înțeleasă de Biserica Ortodoxă nu ca o atitudine umilitoare, ca cea a unui sclav față de stăpânul său care-i evaluează munca, obediența, deprinderile și conduita, ci expresia dorinței ardente a credinciosului de a nu supăra prin păcat pe Bunul Părinte ceresc, fiind de fapt teama copilului bun de a nu-și supăra părintele iubitor. Totuși, în cazul în care creștinul, știindu-se pasibil

¹⁰ Sf. Ioan Gură de Aur, în vol. *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, în limba franceză de Jean Doublet, traduse în limba română de diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2002, p. 277.

sau supus greșelii, nu poate îndepărta cu totul din inima sa teama moștenită de la protopărintele Adam cel căzut, el o poate însă învinge prin iubirea desăvârșită față de Dumnezeu și față de aproapele, căci „în iubire nu este frică, ci iubirea desăvârșită alungă frica” (I In 4, 18).

3. Criteriile judecății finale

Din cărțile Noului Testament aflăm, printre altele, de cea de-a doua Venire a Domnului Hristos, însă, nu în calitate de Mântuitor, ca la Întrupare, ci în calitate de Sa de Judecător suprem al lumii (Filip. 1, 11; 10, 42, 18, 31; II Tim. 4, 1; I Pt. 4, 5-6). Atunci, înaintea sfinților îngeri și în prezența tuturor oamenilor care s-au perindat pe pământ de-a lungul secolelor și mileniilor, vor fi date pe față toate faptele și vorbele fiecărui om, precum și gândurile cele mai ascunse (I Cor. 4, 5), și fiecare va da socoteală de sine însuși (Rom. 14, 12). Judecata universală va fi definitivă, solemnă, egală și nepărtinitoare. Ea va fi și înfricoșătoare pentru că, oricât de buni ni s-ar părea că suntem, nu știm cum ne aflăm de fapt în fața lui Dumnezeu și nu suntem pe deplin încredințați dacă am înmulțit toți talanții, altfel spus, toate darurile care ne-au fost dăruite de Bunul Mântuitor și nu cunoaștem toate consecințele faptelor noastre bune sau rele, în timp. Fiecărei persoane îi vor fi cerute, la această ultimă evaluare, roadele virtuților, pe măsura darurilor și binefacerilor primite de la Dumnezeu. Se va cere de la fiecare să arate roadele credinței și ale iubirii, luându-se în seamă gradul de cunoaștere și modul în care s-a folosit de voia și libertatea lui, ca și de faptul că a auzit sau nu cuvântul lui Dumnezeu. Părinții bisericești ne învață că vom fi întrebați nu doar despre răul pe care l-am săvârșit noi înșine, ci și de relele pe care le-au comis alții din pricina noastră. Ni se va cere socoteală nu doar despre bunătățile pe care nu le-am săvârșit, deși am avut putința pentru aceasta, ci și de binele pe care nu l-am împlinit alții, opriiți sau împiedicați fiind de noi. Și fiecare se va regăsi la această ultimă evaluare în tot ceea ce a adus bun sau rău în ansamblul umanității. Fiecare om va putea vedea acum amplificarea binelui sau răului săvârșit de el pe parcursul vieții și consecințele uriașe ale faptelor sale. De aceea, judecata oamenilor nu se poate face completamente sau exhaustiv decât la

sfârșitul istoriei, când urmările faptelor noastre își dezvăluie caracterul bun sau rău, în chip desăvârșit.

Criteriul general după care se va face diferențierea dintre mântuiți și osândiți, la Judecata universală, va fi atitudinea practică și iubitoare pe care fiecare a avut-o, în viața de aici, față de aproapele aflat în suferință sau nevoi, Dreptul Judecător declarându-se solidar cu toți cei nevolnici (Mt. 25, 32-46). Întrucât imboldul spre ajutorarea aproapelui aflat în lipsuri și nevoi este sădit de Dumnezeu în cugetul și inima fiecăruia dintre noi (Mt. 5, 46-47; Rom. 2, 6-15), nimeni nu va putea pretinde că n-a cunoscut această îndatorire. Pentru creștini, judecata se va face după criteriul atitudinii față de Evanghelia lui Hristos, Care le-a revelat ceea ce trebuie să îndeplinească, să înlăture și să evite, spre a deveni fii și moștenitori ai Împărăției Sale. De împlinirea celor menționate în Sfânta Evanghelie va depinde, pentru fiecare creștin, rezultatul Judecății universale.

În literatura patristică ni se subliniază, cu referire la criteriile Judecății celei din urmă, faptul că Mântuitorul nu ne cere ceva imposibil de realizat, sau fapte realizabile cu mari și îndelungi eforturi și anume, nu ne spune: „Am fost bolnav și M-ați vindecat”, ci doar „M-ați cercetat”, adică ați venit la Mine, M-ați vizitat. Cu toții cred că subscriem la cele spuse de Ecclesiast (4, 10): *vae soli!*, adică „vai de cel singur!”, vorbă împrumutată și de antici. Ce mare bucurie ne face cineva care ne vizitează atunci când ne aflăm pe patul suferinței! Simpla prezență și faptul de a ne fi alături la greu, ne pacifică, ne înjumătățește durerea sufletului și a trupului atins de boală, ne însuflă speranță și ne exaltă sufletul. Dintre cele ce caracterizează firea noastră umană este și faptul de fi solidari unii cu alții.

Continuând, Mântuitorul spune: „În temniță am fost și ați venit la Mine”. Nu menționează: „În temniță am fost și M-ați pus în libertate sau M-ați dezrobit”, ci ne cere minimum de efort: „ați venit la Mine”. Foarte benefică îi este unui penitent privat de libertate simpla vizită dezinteresată a celuiilalt. Când cădem în păcate și patimi, de multe ori cădem singuri, însă atunci când ne ridicăm, avem nevoie de mâna caldă și fermă a celuiilalt care să ne ajute spre a ne ridica din adâncurile întunericului diverselor patimi sau ale fiascurilor pasagere. „Flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit”, va mai spune Mântuitorul. Ne vom bucura atunci că am primit pe cei

mai mici și neajutorați în sufletele noastre, în preocupările noastre, nu ne-au fost indiferenți, ci le-am fost sprijin în nevoi, i-am găzduit pe ei în numele Lui și, prin aceasta, L-am primit pe El în sufletele noastre, le-am oferit din bunurile noastre – căci de aceea se numesc ele „bunuri”, ca să împlinim binele prin oferirea lor și altora, neoprint circuitul iubirii dumnezeiești prin egoismul și zgârcenia noastră. Iubirea este prețul cu care putem dobândi nu doar fericirea acestei vieți caduce, ci și Împărăția lui Dumnezeu pe veci. Sfântul Ioan Gură de Aur, rezumând acestea, zice: „Nici când le-a poruncit să-L hrănească pe când era flămând, porunca Lui n-a fost împovărătoare. Nu le cerea masă bogată și scumpă, ci atât cât era de trebuință, hrana cea de nevoie; și le-o cerea în haină de cerșetor. Deci toate sunt în stare să-i pedepsească (pe cei ce vor fi osândiți – n.n.). Era puțin ce le cerea. O pâine. De plâns era cel ce cerea. Un sărac. Spre milă îi împingea firea celui ce cerea. Era om. De dorit era făgăduința. Făgăduise Împărăția cerurilor, înfricoșătoare era pedeapsa. Amenințase cu gheena. Mare era vrednicia Celui ce primea milostenia. Dumnezeu o primea prin mâinile săracilor. Covârșitoare era cinstea. Primise Dumnezeu să Se coboare atât de mult. Drept era datul. Primea din averile Sale”¹¹.

Fiul lui Dumnezeu ne-a încredințat că de-a dreapta Sa, la Judecata finală, vor fi așezați numai aceia care au săvârșit faptele milei trupești și sufletești față de semenii lor. Astfel, dobândirea fericirii veșnice este condiționată, pentru orice credincios, de slujirea lui Dumnezeu prin slujirea aproapelui. Mare dreptate are Fericitul Augustin când precizează: „Primește această scurtă poruncă! ... Dacă păstrezi tăcerea, să fie din iubire; dacă strigi, să fie din iubire; dacă îndrepti, îndreaptă din iubire; dacă ierți, iartă din iubire. Rădăcina interioară să fie cea a iubirii, din această rădăcină nu poate ieși decât binele”¹². Iubirea adevărată și curată nu poate cultiva păcatul și nici înmulți răul. Acest mare scriitor bisericesc nu doar a vorbit cu atâta profunzime și atâta patos sufletesc despre taina iubirii, ci el însuși a fost mânat de iubire în toate faptele vieții lui de după botezul creștin, precum singur mărturisește în *Confesiunile*

¹¹ *Idem, Omilii la Matei*, omilia LXXIX, I, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. *PSB*, vol. 23, Editura IBMBOR, București, 1994, p. 896.

¹² Fericitul Augustin, *In Epistolam Joannis ad Parthos tractatus X*, VII, 8, P. L. XXXV, col. 2033.

sale: „Greutatea mea este dragostea mea. De ea sunt purtat oriunde sunt purtat”¹³.

Astfel, în dimineața învierii, care va veni după apusul vieții tuturor oamenilor, vom fi întrebați mai ales în legătură cu iubirea: cât de mult am iubit noi pe Dumnezeu și pe semenii noștri, căci iubirea de Dumnezeu și iubirea de aproapele sunt cele două fețe ale unei iubiri desăvârșite.

4. La Judecata finală se vor deschide „cărțile conștiinței” fiecăruia

Conștiința este glasul lui Dumnezeu în om, calea prin care El ne arată deosebirea binelui de rău. Toate faptele oamenilor vor fi raportate la judecata conștiinței, căci ea este – și a fost dintotdeauna – un judecător drept și nepărtinitor, care va arăta fiecăruia dacă a iubit lumea sau pe Ziditorul ei, dacă a slujit creația sau pe Creatorul ei și dacă a dorit slava de la oameni ori pe cea care coboară din ceruri.

La Judecata finală vor fi puse față în față poruncile lui Dumnezeu cu faptele săvârșite de fiecare dintre noi. Păcătoșii care au refuzat constant întoarcerea la Dumnezeu și pocăința văd în ei înșiși rușinea și chipurile păcatelor, precum și consecințele grave generate de acestea. Prin lucrarea tainică a Dreptului Judecător, conștiința fiecăruia va recunoaște atunci fapta bună sau rea săvârșită și implicit binele sau răul determinat de el în viața întregii lumi. În lumina lui Hristos și în fața chipului Său – pe care unii dintre Părinții Bisericii spun că păcătoșii osândiți Îl vor vedea mâniș, iar dreptii, blând, pașnic și iubitor –, se vor descoperi chiar cele mai ascunse gânduri, tot ceea ce a fost ținut ascuns de ochii și urechile semenilor. Cărțile care vor fi deschise (Dan. 7, 10; Apoc. 20, 12) sunt conștiințele oamenilor, care sunt cele mai vechi legi sădite de Dumnezeu în ei, odată cu crearea lor. În aceste „cărți”, la Judecata finală, se va putea citi fără putință de înșelare. Când acestea se vor deschide, „în inimile și conștiințele păcătoșilor se va afla închipuirea de sine sau slava deșartă, sau erezia, sau invidia, sau

¹³ *Idem, Confessiones – Mărturisiri*, XIII, 9, traducere și indici de Prof. dr. docent Nicolae Barbu, în col. *PSB*, vol. 64, Editura IBMBOR, București, 1985, p. 399.

pizma, sau altceva din acestea; se va afla negrija, trândăvia și neîmplinirea din toată inima a poruncilor lui Dumnezeu, de unde vine lipsa iubirii Lui. (...) Iar când se vor deschide cărțile conștiinței sfinților – ia aminte! – va străluci Hristos, Dumnezeu, Cel ascuns acum întru ei, cum a strălucit înainte de veci din Tatăl. Și sfinții vor fi asemenea Celui Preaînalt (Is. 14, 14)¹⁴.

Domnul Hristos „va judeca lumea cu nepărtinire” (I Pt. 1, 17), fiecare primind după cum a lucrat. În fața lui Dumnezeu, nimic nu va rămâne necercetat. Dacă cineva a cultivat și a înmulțit binele și dreptatea în lume, acestea vor merge înaintea lui, iar dacă a ales, a lucrat și a sporit răul, plata răutății va fi înaintea sa. Acolo va fi cu adevărat momentul adevărului. Acolo nu se poate tăgădui nimic, căci înseși faptele vor da mărturie pentru sau împotriva fiecărui om, înfățișându-se, ca într-o oglindă, așa cum au fost ele săvârșite. Nu va mai fi nevoie acolo de documente, nici de dovezi, nici de alte mărturii sau martori. Conștiința fiecăruia va fi și martor, și mărturie, și judecător. Va dispărea orice mască, minciuna nu va mai avea nici un fel de fard. Vor ieși la iveală și vor fi supuse unei foarte exacte cercetări până și cele mai mici dintre păcate, precum și ostenele și meritele fiecăruia, mari sau mici, multe sau puține. Vor fi descoperite lacrimile orfanilor, suspinele văduvelor, purtarea dură și nemiloasă față de cei necăjiți, răbdarea și curajul săracilor care au înfruntat sărăcia, necărtind, ci mulțumind lui Dumnezeu, raportarea fiecăruia față de bunurile acestei lumi și de averea proprie, precum și modul cum a fost ea strânsă, chivernisită și cheltuită etc. Se va da seamă nu numai de faptele întunecate, ci și de privirile cele lascive, gândurile cele rele, viclene și nerușinate cu care a consimțit fiecare și de cuvintele cele zadarnice și de râsul aiurit. Vor sta într-o parte păcătoșii cu pedepsele lor, iar în cealaltă parte dreptii cu răsplățile și cununile lor, privindu-se și cunoscându-se unii pe alții. Nimeni nu va putea aduce scuza cum că n-a putut împlini virtutea, fiind om și viețuitor în lumea care a zăcut sub cel rău, căci în fața lui vor sta dreptii, care au trăit în același veac și au suferit poate lipsuri, ispite și ordalii mult mai puternice,

¹⁴ Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, 12, în traducere, introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în col. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. VI, Editura Humanitas, București, 1997, pp. 155-156.

înfruntându-le și depășindu-le. Atunci, fiecare mucenic îl va vedea pe prigonitorul lui și fiecare persecutor îl va vedea pe cel pe care l-a chinuit, precum menționează profetic înțeleptul Solomon: „Atunci va sta cu multă îndrăznire dreptul înaintea feței celor care l-au necăjit pe el” (Înt. Sol. 5, 1). La judecată se va împărți fiecăruia ceea ce și-a pregătit el însuși în decursul vieții pământești. Atunci când a ales răul, omul era conștient și de suferința legată de acesta. În acel moment înfricoșător cuvântul: *Iartă-mă!* va rămâne fără răspuns pentru cel ce-l strigă. Cei buni își vor primi răsplata chiar și numai pentru un pahar cu apă rece dat celor *mai mici* sub chipul cărora a stat ascuns în mod tainic și numai de Dumnezeu știut, Mântuitorul (Mt. 10, 42; 25, 40).

La ceasul Judecății celei din urmă, mustrarea conștiinței și amintirea netrebniciilor săvârșite, nemărturisite în fața duhovnicului și nepocăite, vor fi mai rele decât nenumărate pedepse, pentru că cei osândiți își vor aminti de toate cele din viața lor, de cuvinte, de fapte, de gânduri și nu vor putea uita de nici una dintre acestea. Trecutul pângărit și plin de cusururi îi va rușina și-i va chinui și mai abitir când vor vedea în jurul lor și pe toți acei cărora le-au pricinuit prin rele exortații și prin exemple negative, chinuri asemănătoare, căci prin faptele întunericului săvârșite de ei nu s-a conturat doar *destinul* sau destinația lor, ci și al unei părți din umanitate. De cealaltă parte, dreptii vor începe să guste atât bucuria infinită care nu se va lua de la ei, cât și recunoștința arătată de către toți asupra cărora s-au răsfârns razele bunătății, milei și dreptății lor.

De aceea, Sfânta Scriptura și întreaga Tradiție Ortodoxă ne îndeamnă să ne privim pe noi înșine în conștiința noastră ca într-o oglindă în care să cercetăm gândurile, cuvintele și faptele noastre. Nimeni dintre oameni nu ne poate cunoaște atât de bine precum ne cunoaștem noi înșine privind în conștiința noastră, iar dacă ascultăm glasul acestui învățător sincer, ne petrecem viața fără a greși. Biserica lansează tuturor creștinilor nenumărate apeluri pentru a nu nesocoti, nici a înăbuși glasul conștiinței prin multele păcate adăugate unele după altele, căci, în vremea rugăciunii, o conștiință maculată se va face zid între ei și Dumnezeu, iar în vremea ieșirii sufletului și la Judecata universală va fi pârâșul lor, cea care îi va osândi definitiv, după cum o conștiință curată va dăruia celor ce i-au ascultat glasul sacru îndrăznirea cea bună către Dumnezeu.

Bunii credincioși care s-au ostenit în viața aceasta pentru lucrarea binelui vor dobândi cununile cele nepieritoare, bunătățile cele multe, veșnice și de nedescris, altfel spus, „*ceea ce ochiul n-a văzut, urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit*” (I Cor. 2, 9).

În Rai vor merge oamenii care au arătat interes în a-L afla pe Dumnezeu, a-L cunoaște, a păzi poruncile Lui, au cultivat dragoste în inima lor încă din lumea aceasta, căci, altfel, cum să stea cineva alături de Hristos dacă nu a crezut în El și nu a fost înflăcărat de dragoste și bunătate? În timp ce în iad vor merge toți cei care nu au împlinit cele expuse mai sus și nu au dragoste. Oamenii credincioși și buni nu merg în iad, căci, cum să stea ei alături de diavolul cel împietrit și rău când nu îi seamănă? „Părinte, cum este în iad și cum este în rai?”, l-a întrebat cineva pe Sfântul Paisie Aghioritul. Iar Părintele i-a răspuns: „Îți voi spune o povestioară. Un om simplu L-a rugat pe Dumnezeu să-i arate cum este în rai și cum este în iad. Într-o seară, pe când dormea, a auzit un glas din cer, spunându-i: «Vino să-ți arăt iadul!» Și s-a aflat într-o cameră. În mijloc era o masă cu un mare castron plin cu mâncare. În jurul mesei erau așezați mulți înfomețați. Dar nu puteau să mănânce. Exista o singură lingură foarte lungă cu care nu puteau să-și ducă mâncarea la gură. Foamea creștea. Erau deznădăjduiți. Unii blestemau, alții plângeau. Iad! Acel om s-a îngrozit. «Acum vino să-ți arăt raiul!», i-a zis glasul din cer. Și s-a aflat într-o cameră cu exact aceeași scenă, cu aceeași lingură mare, cu singura diferență că aici fiecare îl hrănea pe celălalt. Astfel că erau cu toții bucuroși.

Dragostea față de celălalt i-a făcut să găsească această soluție. Dimpotrivă, cei din iad nu s-au gândit la asta, deoarece fiecare se preocupa doar de sine, așa cum a făcut și bogatul din parabolă. Singurul lucru care-l preocupa era sinele său, și de aceea nu a dat nici o importanță săracului Lazăr, fapt pentru care a și fost dus în iad” (vezi Lc. 16, 19)¹⁵.

¹⁵ Arhim. Vasilios Bacoianis, *op. cit.*, p. 60.